ПРОТОКОЛ
засідання басейнової ради Десни та верхнього Дніпра

м. Чернігів

11.07.2022 № 1

Місце засідання: Деснянське басейнове управління водних ресурсів, проспект Перемоги, 39-А, м. Чернігів, Чернігівська область.

У зв'язку з військовим станом, засідання відбувається в дистанційній формі шляхом відеоконференції в онлайн режимі за допомогою додатку Google Meet.

Час проведення: 11.00-13.00

Головував: голова басейнової ради С.Д. Цибуля.
Секретар: виконавчий секретар басейнової ради О.М. Сластьон.

Присутні:
18 членів басейнової ради (66 % від загальної кількості членів)
4 запрошених спікера
Всього 22 особи (перелік додається).
Запрошені представники органів місцевого самоврядування.

Про порядок затвердження порядку денного засідання басейнової ради.

СЛУХАЛИ: Цибулю С.Д. – голову басейнової ради, який наголосив, що у червні цього року лідери країн-членів Європейського Союзу підтримали надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, покращення українського законодавства, але водночас європейська інтеграція – це і велика відповідальність та кропітка робота на роки.

Євроінтеграція є пріоритетом української влади, яка попри війну працює не втрачаючи темпи нашої інтеграції задля пришвидшення цього процесу. Україна оперативно рухається у напрямку набуття повноправного членства в Європейському Союзі. І злагоджена робота нашої басейнової ради Десни та верхнього Дніпра, яка є частиною євроінтеграційного процесу та демократичною платформою, яка впроваджує дві складові управління (за басейновим принципом та за інтегрованим методом управління) повинна активізуватись як ніколи.

Головним завданням басейнової ради наразі є спільна підготовка плану управління річковим басейном Дніпра в частині Плану управління суббасейнами верхнього Дніпра та Десни.

На даний час проєктом «Водна ініціатива плюс» вже розроблено «Проєкт Плану управління річковим басейном Дніпра, частина 1» (в тому числі проєкт Плану управління суббасейном верхнього Дніпра та річки Десна), який на даному етапі не охоплює всіх розділів та потребує доопрацювання шляхом залучення додаткових виконавців.

Саме наполеглива праця басейнової ради та активна участь органів місцевого самоврядування сприятиме збереженню довкілля, досягненню екологічних цілей та розробці програми заходів Плану управління річковим басейном. Всі разом повинні

формувати позитивний імідж України на міжнародній арені, що є особливо важливим у контексті взятих міжнародних зобов'язань.

Цибуля С.Д. запропонував затвердити порядок денний та регламент роботи.

Порядок денний:

1. Розгляд результатів роботи з визначення масивів підземних вод суббасейнів верхнього Дніпра та Десни.
2. Представлення проєкту Методичних рекомендацій щодо встановлення екологічних цілей та розробки програми заходів Плану управління річковим басейном.
3. Ренатуралізація природного стану водотоків та водно-болотних угідь в умовах зміни клімату.
4. Різне.

Регламент роботи:

- час для доповіді – до 20 хвилин;
- час для виступу та дебатів – до 5 хвилин;
- час для внесення пропозицій та доповнень – до 3 хвилин.

Голосування в режимі онлайн здійснюється у розділі «Чат».

ВИРІШИЛИ:

1. Затвердити запропонований порядок денний засідання басейнової ради Десни та верхнього Дніпра та регламент роботи засідання.

ГОЛОСУВАЛИ:
«за» – 18
«проти» – 0
«утримались» – 0

Розгляд питань згідно плану роботи басейнової ради:

1. Розгляд результатів роботи з визначення масивів підземних вод суббасейнів верхнього Дніпра та Десни.

СЛУХАЛИ: Саніну І.В. – завідувач відділу гідрогеології, інженерної геології та геоекології ВП «Український геологорозвідувальний інститут» Державного підприємства «Українська геологічна компанія», яка повідомила, що суббасейни Десни та Верхнього Дніпра розташовані в межах північної та північно-західної частин Дніпровсько-Донецької западини. Дніпровсько-Донецькій западині відповідає Дніпровсько-Донецький артезіанський басейн – гідрогеологічний регіон першого порядку.

Загалом у суббасейні Десни ідентифіковано 4 групи масивів підземних вод (МПВ) у безнапірних водоносних горизонтах і 5 МПВ і груп МПВ у напірних горизонтах. У суббасейні Верхнього Дніпра ідентифіковано 3 групи МПВ у безнапірних четвертинних горизонтах (у болотних, алювіальних та водно-льодовикових відкладах) та 2 групи МПВ у напірних горизонтах (еоценовому горизонті і альб-сеноманському комплексі).

В першу чергу відчувають вплив техногенної діяльності уразливі до забруднення групи МПВ у незахищених безнапірних горизонтах.

Враховуючи сприятливі умови зволоження, підземні води мають невелику природну мінералізацію.

Найбільш відчутний вплив на безнапірні групи МПВ здійснює сільське господарство – практично у всіх перших від поверхні водоносних горизонтах в межах сільських населених пунктів визначене дифузне забруднення азотними сполуками. На погіршення якісного стану підземних вод суттєво впливають використання міндобрив та пестицидів, зрошення на сільгоспугіддях та скиди забруднених стічних вод в поверхневі водойми. Хімічний склад води характеризується підвищеним вмістом сульфатів, хлоридів. Виявлення великих площ забруднення нітратами свідчать про стійку тенденцію до накопичення їх в ґрунтових водах. Крім того, для підземних вод перших від поверхні водоносних горизонтів характерним є природний підвищений вміст заліза.

Вплив техногенезу для МПВ і груп МПВ у напірних водоносних горизонтах позначається лише на рівневому режимі. Внаслідок довготривалої інтенсивної експлуатації групи МПВ у напірних горизонтах зазнають тиску від розробки родовищ підземних вод.

Але у суббасейні Десни підземні води напірних МПВ експлуатуються у спосіб, коли виснаження водоносних горизонтів під впливом штучного дренування не відбувається. Зниження рівнів підземних вод не досягає таких показників, які виключають можливість подальшого використання горизонтів для задоволення потреб суспільства за допомогою традиційних технічних засобів.

Також не спостерігається забруднення підземних вод – змін природних показників підземних вод, їхньої якості під впливом зовнішніх чинників, що призводить до перевищення вмісту у водах нормованих компонентів, появи в них компонентів неприродного походження або прояву негативних динамічних тенденцій змін складу і властивостей підземних вод у часі.

ВИРІШИЛИ:

1. Взяти до відома інформацію результатів роботи з визначення масивів підземних вод суббасейнів верхнього Дніпра та Десни

ГОЛОСУВАЛИ:
«за» – 18
«проти» – 0
«утримались» – 0

2. Представлення проєкту Методичних рекомендацій щодо встановлення екологічних цілей та розробки програми заходів Плану управління річковим басейном.

СЛУХАЛИ: Ярошевича О.Є. – директора Blue Rivers Екологічний консалтинг, який представив проєкт методичних рекомендацій, які розроблені з метою забезпечення процесу розроблення планів управління річковим басейном у відповідності до пункту 2 частини другої статті 13^2 Водного кодексу України, пункту 6 постанови Кабінету Міністрів України від 18.05.2017 №336 «Про затвердження Порядку розроблення плану управління річковим басейном».

Методичні рекомендації спрямовані на підготовку двох розділів ПУРБ згідно структури плану управління річковим басейном: розділу 5 «Перелік екологічних цілей для поверхневих вод, підземних вод і зон (територій), які підлягають охороні, та строки їх досягнення (у разі потреби обґрунтування встановлення менш жорстких цілей та/або перенесення строків їх досягнення)»; розділу 8 «Повний перелік програм (планів) для району річкового басейну чи суббасейну, їх зміст та проблеми, які передбачено розв'язати».

Ярошевич О.Є. зазначив, що головні водно-екологічні проблеми (далі – ГВЕП) виникають в результаті поточної антропогенної діяльності (промисловість, сільське господарство тощо), господарської діяльності у минулому (закинуті шахти, забруднені промислові ділянки) або виникнуть в майбутньому (нові інфраструктурні проєкти). ГВЕП визначаються в результаті аналізу різної інформації та даних, зокрема, з оцінки ризику недосягнення екологічних цілей, екологічного стану/потенціалу, хімічного стану МПВ, кількісного та хімічного стану МПзВ.

До ГВЕП відносяться лише ті проблеми, які наразі можна напевно обґрунтувати, а саме довести їхній вплив на стан МПВ та МпзВ та мають бути оприлюднені та розглянуті на засіданнях басейнових рад.

До ГВЕП поверхневих вод в Україні відносяться: забруднення органічними речовинами, як результат недостатньої очистки стічних вод або її відсутності, забруднення біогенними речовинами, як результат недостатньої очистки стічних вод або її відсутності, а також їхній змив з сільгоспугідь, забруднення небезпечними речовинами, що потрапляють зі стічними водами промислових та комунальних підприємств, пестициди та інші засоби хімічного захисту рослин, а також в результаті змиву з забруднених полігонів та при аварійному забрудненні, гідроморфологічні зміни, що пов'язані з протипаводковим захистом, гідроенергетикою, регулюванням стоку (ставки, водосховища), спрямленням русел річок.

До ГВЕП підземних вод відносяться: забруднення підземних вод, виснаження ресурсів підземних вод.

Крім вищезазначених проблем, в залежності від специфіки району річкового басейну, можуть бути визначені і інші: зміни клімату (маловоддя, посухи, повені), засмічення водних об'єктів твердими побутовими відходами, в тому числі пластиком, інвазивні види / біологічне забруднення, вплив військових дій (неконтрольоване водокористування, аварійне забруднення, в тому числі внаслідок зруйнування інфраструктури і відсутності контролю, відсутність даних тощо).

Програма заходів спрямована на вирішення ГВЕП задля досягнення встановлених та закріплених в ПУРБ екологічних цілей для кожного визначеного масиву вод (або групи масивів), яка готується на період 6 років, починаючи з першого циклу ПУРБ 2025 -2030 роки та формується із заходів з різних (чинних та перспективних) програм.

Початок реалізації заходу у затвердженому ПУРБ має бути не пізніше третього року від початку циклу (для першого циклу – не пізніше 1 січня 2028 року).

ВИСТУПИЛИ:

Дзюба В.А., яка поцікавилась щодо практики розгляду та планування заходів по використанню очищених стічних вод для поливу сільськогосподарських угідь з

метою зменшення навантаження на поверхневі водні об'єкти при розробці планів заходів інших ПУРБ.

Ярошевич О.Є. наголосив, що зазначені заходи доцільні до планування та включення до переліку заходів, спрямованих на очистку стічних вод до відповідних стандартів.

Цвєткова Г.М, яка звернула увагу на доцільність врахування під час підготовки ПУРБ ще однієї водно-екологічної проблеми – радіаційного забруднення вод. Також зазначила на необхідності розробки додаткових інструкцій або рекомендацій для басейнових рад щодо механізму визначення ними пріоритетності запланованих заходів, уточнення ознак та підходів до визначення доцільності включення тих чи інших пропонованих заходів.

Крім того, поцікавилась щодо перспектив запровадження єдиного фінансового механізму щодо реалізації Планів управління річковими басейнами та виокремлення специфічної статті витрат на загальнодержавному, регіональному, місцевому рівнях задля підтримки впровадження ПУРБ.

Ярошевич О.Є. щодо піднятих питань зазначив, що радіаційне забруднення слід відносити до ГВЕП як забруднення специфічними речовинами.

Створення інструкції щодо визначення пріоритетності включення заходів є важливим і необхідним питанням, яке слід узгодити з Держводагентством. Наразі можна виділити основні критерії визначення пріоритетності. В першу чергу слід брати до уваги стан масиву щодо якого пропонується той чи інший захід, надаючи перевагу масивам під ризиком недосягнення екологічних цілей. Також необхідно враховувати етап опрацювання заходу та наближення проєкту до реалізації. Наприклад, за наявності готової технічної документації щодо проведення певних робіт, включенню такого заходу доцільно надавати перевагу.

Щодо питання фінансування запланованих заходів наразі з'являються дуже серйозні можливості. Як приклад, за інформацією Міндовкілля, вже завершено процес приєднання до європейської програми LIFE для природоохоронних проєктів. Приєднання до цієї програми дає можливість отримати ресурси та фінансування на заходи з питань екології та збереження природи. Відповідно, тепер є можливість готувати заявки на реалізацію проєктів з заходів, які включені до ПУРБ.

ВИРІШИЛИ:

1. Взяти до відома інформацію по проєкту Методичних рекомендацій щодо встановлення екологічних цілей та розробки програми заходів Плану управління річковим басейном.
2. Членам басейнової ради надати до секретаріату пропозиції до програм заходів, спрямованих на вирішення визначених головних водно-екологічних проблем та наслідків військових дій на території суббасейнів Десни та верхнього Дніпра (за наявності).
3. Деснянському басейновому управлінню водних ресурсів спільно з Регіональним офісом водних ресурсів у Сумській області представити на засіданні басейнової ради головні водно-екологічні проблеми за результатами аналізу основних антропогенних впливів на стан вод та пропозиції до програм заходів для досягнення встановлених екологічних цілей.
4. Секретаріату басейнової ради:

– розіслати Методичні рекомендації щодо встановлення екологічних цілей та розробки програми заходів Плану управління річковим басейном всім членам басейнової ради;
– підготувати лист до Держводагентства щодо необхідності розробки інструкції для басейнових рад щодо визначення пріоритетності заявок до програми заходів Плану управління річковим басейном.

ГОЛОСУВАЛИ:
«за» – 18
«проти» – 0
«утримались» – 0

3. Ренатуралізація природного стану водотоків та водно-болотних угідь в умовах зміни клімату.

СЛУХАЛИ: Мудру К.В. – експертку Blue Rivers Екологічний консалтинг, яка розповіла, що ренатуралізація – це поступове поліпшення стану навколишнього природного, економічного та соціального середовища; система заходів, спрямованих на відтворення природного середовища з певною суспільною метою (поліпшення умов життя, відпочинку), збереження біорізноманіття, сприяння міграції, розмноженню чи поширенню певних видів рослин і тварин. У загальному, поняття ренатуралізації можна визначити як відновлення природи.

Загальні тенденції потепління в майбутньому будуть супроводжуватись підвищенням температури повітря та величини випаровування, зменшенням опадів. За результатами оцінки можливих змін водних ресурсів України в умовах глобального потепління протягом XXI ст. в Україні (за винятком річкових басейнів у межах Українських Карпат і Закарпаття) буде спостерігатись зменшення водного стоку на 25-50%. Кліматичні зміни роблять вразливим сільське господарство, енергетику, транспорт та соціальну сферу, адже вони залежать від водних ресурсів.

Гідроморфологічні зміни, до яких слід віднести зарегульованість, спрямлення русла, забори води, коливання рівнів води нижче греблі, у поєднанні зі змінами клімату набувають більш серйозного значення і потребують рішень задля збереження водних ресурсів та їх відновлення там, де це є можливим.

Гідроморфологічні зміни на річках пов'язані з протипаводковим захистом, гідроенергетикою, регулюванням стоку (ставки, водосховища), спрямленням русел річок.

Найчастіше в Україні, зокрема і в суббасейнах верхнього Дніпра та Десни, зустрічається проблема зарегульованості та спрямлення русел річок.

Розвиток водотоків, максимально наближених до природного стану, є важливим завданням галузі охорони водних ресурсів, а стале управління водними ресурсами є невідкладним адаптаційним заходом.

Мудра К.В. поінформувала присутніх про основні підходи до ренатуралізації річок в умовах змін клімату, зокрема, щодо забезпечення простору для меандрування, створення умов для природного розвитку, активізація заплави, ліквідація залишків каналів та гідротехнічних споруд, здійснення руслоочисних та руслорегулювальних робіт.

Особливо слід звернути увагу на відновлення боліт, оскільки це є одним з найефективніших способів не тільки відновити деградовані землі та біорізноманіття, а й запобігти пожежам та зміні клімату в Україні. Відновлення боліт відбувається через повторне зволоження.

В результаті ренатуралізації, тобто відновлення водних ресурсів відбудеться адаптація малих річок до змін клімату, буде забезпечено доступ до чистої води у майбутньому, відновиться вільна течія річок та збільшиться їх пропускна здатність, відновляться екосистеми річок та боліт, сприятиме розвитку рибного промислу та підвищенню туристичного і рекреаційного потенціалу.

ВИРІШИЛИ:

1. Взяти до відома інформацію щодо ренатуралізації природного стану водотоків та водно-болотних угідь в умовах зміни клімату.
2. Членам басейнової ради, представникам органів місцевого самоврядування надати до секретаріату пропозиції щодо малих річок суббасейнів річки Десни та верхнього Дніпра, які потребують ренатуралізації.
3. Секретаріату басейнової ради надати зазначені пропозиції Деснянському БУВР для формування переліку заходів, спрямованих на зменшення впливу гідроморфологічних змін при розробці програми заходів Плану управління річковим басейном.

ГОЛОСУВАЛИ:
«за» – 18
«проти» – 0
«утримались» – 0

4. Різне

СЛУХАЛИ: Цибулю С.Д. – голову басейнової ради, який зазначив, що наступне засідання басейнової ради Десни та верхнього Дніпра планується провести у IV кварталі 2022 року. За наявності пропозицій щодо питань для включення до порядку денного засідання, шановні члени басейнової ради можуть направити такі пропозиції до секретаріату.

Голова басейнової ради **С.Д. Цибуля**

Секретар засідання **О. М. Сластьон**